

Over liedjeszangers, hun liederen en de moord van Nijlen

De marktzanger is de allerlaatste - ook de allerlaagste - incarnatie van de middeleeuwse minnezanger. *Pol de Mont.*

DE LIEDJESZANGER

De liedjeszanger heeft een eeuwenoud verleden. In een „factie” of spel in 1556 te Antwerpen voor koning Filips opgevoerd kwam onder meer een „cramerken met een meersse met liedekens” voor. Liedjeszangers waren dus reeds in de 16de eeuw bekend. Hun glorie-tijd bereiken zij echter pas twee eeuwen later. Zij blijven populair gedurende de 18de en de 19de eeuw en zij verdwijnen langzaam in de eerste helft van onze eeuw. Dat betekent meer dan vier eeuwen geschiedenis van de liedjeszanger. En toch weten wij over zijn dagelijks leven vrijwel niets. Een aantal namen zijn gebleven, maar dat is bijna alles. Wij weten ook dat het „bedrijf” van vader op zoon overgedragen werd : er zijn families bekend van vijf of zes generaties liedjeszangers. Dat hun leven niet gemakkelijk was, kunnen wij ons voorstellen. Zij trokken van dorp tot dorp. En als zij 's avonds genoeg verdiend hadden om zich een dak boven het hoofd en eten voor de volgende dag te kunnen bekostigen, was hun dag goed geweest.

„De rolzangersliederen zijn eerlijk geuite folklore. De zangers zelf behoren tot het volk...”

Jan de Schuyter

In het begin zongen de liedjeszangers uitsluitend stichtelijke en godsdienstige liederen en samen met hun liederen verkochten zij gewijde snuisterijen. Maar hun repertorium breidde zich snel uit en hun arbeidsveld omvatte de meest verbluffende ontboezemingen en de bontste verzamelingen van thema's. Pol Heyns zegt in zijn „Volksliederen” over de marktliederen : „De stijl dezer liederen is doorgaans volks-eenvoudig en onbeholpen. Woorden en zinskonstrukties moeten onmiddellijk inslaan, moeten zo zijn dat het lied, waarvan de wijze gekend is, onmiddellijk kan meegezongen worden. Aan stopwoorden, verkleinwoorden dubbele ontkenningen, halve rijmen, herhalingen, onlogische gedachtensprongen, lange uitweidingen, enz. storen zij zich niet het minst. Hoofdzaak is dat de eenvoudige toehoorder zich laat meeslepen en een liedje mee naar huis neemt om het daar te zingen.” Dit oordeel is moeilijk te weerleggen, maar het is eenzijdig en onvolledig. Laat het volkskunst geweest zijn, het wàs kunst. Deze liederen waren een onvervalste, eerlijke uiting van de volksziel : goedheid en moed werden geprezen, het kwaad werd veroordeeld, met lijden werd meegeleefd en nooit ontbrak de zedenles.

*„Gelijk volgens de wind die waeijd,
den haene op den thoren draeijd,
zoo heb ik, zanger, ook gedaen,
om gerust over 't land te gaen.” - Joseph Sadones.*

De liedjeszangers bezongen niet alleen de volledige scala van menselijke gevoelens, zij waren ook nieuwbren-gers. Eén van de oudst-bekende liedjeszangers, Louis Druel, betitelt zichzelf als : „Dagelijkschen wandelaer enal-omme nieuwmaerist.” Journalisten avant-la-lettre dus, met deze bijzonderheid dat zij zich richtten naar de opinie van hun publiek. Joseph Sadones, een telg uit een oud geslacht van liedjeszangers, die leefde eind 18de en begin 19de eeuw, tekende de houding van de liedjes-zangers toen hij bovenstaande tekst over zichzelf zong. Zij hielden eerst en vooral aan eigen veiligheid; tegen-spraak bracht trouwens niets op. De studie van markt-liederen is van belang, zowel voor de kennis van de volksaard, als om een idee te krijgen van de reactie van het volk op de veranderingen in de woelige periode.

Liedekens op de vrede Moord.

Is er iets uitzonderlijks gebeurd, de liedjeszanger zal het berichten. De Bra-bantse Omwenteling, de Franse Revolutie, het schrikbewind en natuurlijk Napoleon. Maar ook alle moorden en rampen worden bezongen. Vermits onze streek erg geschokt was door de moord op de pastoor van Nijlen werd ook deze bezongen. De „vreselijke” moord, even vreselijk afgebeeld op een be-schilderd doek dat de liedjeszanger ontrolt, wanneer hij staande te midden van zijn publiek zijn liedje gaat beginnen.

Liedeken op de vrede Moord, begaen op den zeer Eerweerden Heer Pastor te Nylen op 2 January 1842. Stemme : Van de vier Gasten die nae Jeruzalem trokken.

Spiegelt u moorders vreed van aerd
komt hier vrede barbaeren
hoort wat dit lied aan u verklaart
wilt uw boosheden schouwen
gelijk weer onlangs is gebeurt
een mensch zijn hert van vreeze scheurt
o vreedheid nooit gebleken
Waar ik u gaen van spreken.

2.

Tot Neylen bij den Heer Pastoor
kwam den booswigt met streken
hij zey mijnheer ik vraag gehoor
ik moet u noodig spreken
gij zijt verzogt komt met mij aen
om saemen nae Bouwel te gaen
dien heer heeft iets gekreegen
hij vraegt u zijnen zegen.

3.

Den Pastor zeyd wel goeden man
'k moet d'hoogmis celebreeren
maar als de misse is gedaen
zal ik u contenteeren
deezen barbaer vol moorders lust
heeft in de p astoreij gerust,
tot dat de misse was ten eynde
uit goed gedacht zoo 't scheynde.

4.

Als de hoogmisse nu was gedaan
kwam de pastoor getreden
en is zijn kamer ingegaen
den moorder volgt hem mede
hij vraegt den pastor spoedig geld
waer op hij stond geheel versteld
op dees verbaesde reden
kwam de meyt toegetreden.

5.

Hij trok zijn bijl of kapmes uyt
zonder een woord te spreken
en neemt het vreed en vast besluyt
om zijn vreedheyd te breke
hij dul van zijn verstand berooft
doorklieft den wreeden grijsaerd 't hoofd
daarbij nog veele steken
waer door hij is bezweken.

6.

Den vreehaert was nog niet voldaan
heeft ook de meyt doorsteken
zij riep den heer Jesus aen
is ook in 't bloed bezweken
men kwam gelooopen op 't gerugt
den moorder is dan weggevlucht
men kwam hem aan te randen
door de Justitie hande.

7.

De Meyer heeft hem eerst gevat
maer heeft op hem geschoten
met een pistool dat hij nog had
maar het kost hem niet baeten
hij wierd gebonden en gekoort
die had dit weerdig hoofd vermoord
geslepen en geslaegen
en zoo na 't kot gedraegen.

8.

Dan wierd hij zoo nae Lier gebragt
door Jeanpetters en Boeren
met een groote en sterke wagt
zag m'hem na Mechelen voeren
waer hij het groot gehoor passeert
nae Antwerpen getransporteert
men zag daer in zijn wezen
de wreedheyd op te lezen.

9.

Hij kwam daer in den Tribunael
hoord den moorder jugeeren
de Getuigen in groot getal
kwaemen daer declareeren
den moorder wierd daer overtuygd
het kwaet voor het recht nederbuygt
hij moet het leven derven
tot Lier daer moet hij sterven.

10.

Spiegeld u booshaerds die nog leeft
wilt u tot God bekeren
die zo barbaers en dertel leeft
vrees altijd God den heere
want wie zijn even-mensch vermoord
en het zoet saemen leven stoort
ziet men guillotineeren
en hem door 't recht jugeeren.

* *
* *

Volgens de meeste bronnen verschenen op de moord van Nijlen minstens een drietal verschillende liederen. In ons volgend nummer praten we daar verder over en hebben het dan ook over het zangspel.

**Rosette Rymenants.*

Bronnen :

- Volksliederen (Pol Heyns)
- Over rolzangers en rolzangersliederen (Jan de Schuyter)
- Het marktlied (A. de Lattin)
- Eigen aard (Dr. K.C. Peeters)
- Ons vroom en vrolijk Kempenland (Jozef Simons)
- Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nylen, Emblehem en Gestel (J.B. Stockmans)
- Rovers en roversbenden in Vlaanderen (J. Verstappen en G. Simons)
- Oude Vlaamsche liederen (J.F. Willems)
- Chants populaires des Flamands de France